

งานหม่อนไหม

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

งานหม่อนไหม เป็นหน่วยงานร่วมหนึ่งของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ซึ่งมีภารกิจในการดำเนินงานศึกษา วิจัย เพื่อพัฒนาพันธุ์ เทคโนโลยีการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนไหม เพิ่มศักยภาพการผลิตหม่อนไหม ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่อย่างเป็นระบบและครบวงจร ส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมด้านการผลิตหม่อนไหมแก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป

บุคลากร

บุคลากรของงานหม่อนไหม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เป็นบุคลากรในสังกัดของ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ นราธิวาส สังกัดกรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบุคลากรรวมทั้งสิ้น ๓ ราย มี หัวหน้างานหม่อนไหม ศูนย์พิกุลทองฯ เป็นผู้กำกับ ดูแล การดำเนินงาน บุคลากรส่วนที่เหลือเป็นลูกจ้าง ดังนี้

บุคลากร	เพศ		รวม	หมายเหตุ
	ชาย	หญิง		
ข้าราชการ	๑	-	๑	
ลูกจ้างชั่วคราวรายวัน	๑	๑	๒	
รวม			๓	

ภารกิจหลักของงานหม่อนไหม

ศึกษา วิจัย เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตหม่อน-ไหม ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

งานหม่อนไหม ทำการทดสอบหม่อน ๒ ชนิด คือ

- หม่อนรับประทานผล (Black Mulberry, *Morus nigra* L.) ซึ่งเป็นหม่อนชนิดที่มีผลโตเป็นช่อ เมื่อสุกจะมีสีดำ มีรสเปรี้ยวอมหวาน นิยมนำมารับประทานสด คั้นน้ำ และแปรรูปเป็นแยมหรือ

- หม่อนใบ (White Mulberry, *Morus alba* L.) เป็นหม่อนที่ปลูกเพื่อนำใบมาเลี้ยงไหมเป็นหลัก หม่อนชนิดนี้ จะมีใบใหญ่และออกใบมากใช้เป็นอาหารไหมได้ดี ส่วนผลจะออกเป็นช่อเล็กเมื่อสุกจะมีรสเปรี้ยว ไม่นิยมรับประทาน ซึ่งจากการทดสอบปลูก พบว่า สำหรับพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด มีขั้นตอนการปลูกหม่อนดังนี้

ขั้นตอนการปลูกหม่อน ไถดินเพื่อพลิกหน้าดินแล้วตากแดดทิ้งไว้ ๒-๓ วัน จากนั้นไถพรวนให้ดินร่วนซุยใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักอัตรา ๑.๒ ตัน/ไร่ หลุมปลูกหม่อนขนาดลึก ๕๐ ซม. กว้าง ๕๐ ซม. ยาว ๕๐ ซม. รองก้นหลุมด้วยเศษหญ้า ฟางแห้งหรือซังข้าวโพดคลุมด้วยปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก จากนั้นกลบดิน ๑ ชั้นก่อนปลูกหม่อน นำท่อนพันธุ์หม่อนโดยเลือกกิ่งที่มีอายุ ๔-๑๒ เดือน เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑-๑.๕ ซม. ผิวเปลือกมีสีน้ำตาล มีตาสมบูรณ์ มีตาอยู่บนท่อนพันธุ์ ๔-๕ ตา ตัดยาวท่อนละ ๒๐ ซม. นำกิ่งพันธุ์ที่มีอายุไม่น้อย ๒ เดือน มาปักลงดินลึก ๓ ใน ๔ ส่วนของความยาวกิ่ง ให้ตาเหนือพื้นดิน ประมาณ ๓ ตา

การดูแลรักษา รดน้ำให้ชุ่มวันละครั้ง ควรมีการใส่ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกอย่างสม่ำเสมอ ๑๐-๑๕ กก./ต้น และปุ๋ยเคมีสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๒๕๐ กรัม/ต้น ควรแบ่งใส่ ๒ ครั้ง/ปี ครั้งแรกตอนต้นฤดูฝนช่วงเดือนต.ค. และหลังเก็บเกี่ยว และตัดแต่งกิ่งแขนงที่ไม่สมบูรณ์และเป็นโรคทิ้ง ทำการโน้มกิ่งหม่อนที่ปลูกแบบทรงพุ่ม โดยการโน้มกิ่งให้ปลายยอดขนานกับพื้น รูดใบออกให้หมด และตัดยอดส่วนที่เป็นกิ่งสีเขียวยาวประมาณ ๓๐ ซม. ใช้เชือกผูกโยงติดกับหลัก หลังโน้มกิ่ง ๘-๑๒ วัน ดอกหม่อนจะแตกออกพร้อมใบ ผลจะเริ่มแก่และสุกใช้เวลาประมาณ ๔๕-๖๐ วัน สามารถเก็บผลไปรับประทานสดหรือแปรรูปได้ ให้ผลผลิตประมาณ ๓๐ วัน/ต้น ต้นหม่อนอายุ ๒ ปี ขึ้นไปผลผลิตเฉลี่ย ๗๕๐-๑,๘๕๐ ผล/ครั้ง/ต้น หรือ ๑.๕-๓.๕ กก./ต้น/ปี

งานหม่อนไหม ได้ดำเนินการเพาะชำพันธุ์หม่อนผลสด และหม่อนใบแจกจ่ายพันธุ์ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ขยายผล และผู้ที่สนใจทั่วไปเพื่อปลูกเป็นอาชีพเสริมและพัฒนาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า เช่น การทำน้ำลูกหม่อน ชาใบหม่อน แยม ในส่วนของรังไหมนำมาจัดทำเป็นสปูรังไหมจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ

สาธิตการเลี้ยงหม่อนไหมครบวงจร

“...การเลี้ยงไหม นอกจากจะเป็นการเสริมรายได้ให้แก่เกษตรกรแล้วยังเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่และดีงามของชาติไทย ที่ได้สืบทอดกันมานานอีกด้วย ไม่ว่าจะเศรษฐกิจของประเทศจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร การพัฒนาการเลี้ยงไหมก็ต้องดำเนินต่อไป...”

พระราชดำรัส สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๔๒

งานหม่อนไหม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้ดำเนินการสาธิตการเลี้ยงหม่อนไหมแบบขั้นเลี้ยงในโรงเรือนเพื่อป้องกันศัตรูของหม่อนไหม เช่น แมลงวันลาย จิ้งจก ตั๊กแตน หนอน และมด การเลี้ยงต้องเลี้ยงที่ระดับอุณหภูมิ ๒๐-๓๕ องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ ๖๕-๘๐ % และต้องปลูกไม้ยืนต้นรอบโรงเลี้ยงเพื่อลดความร้อนจากแสงแดด หม่อนไหมที่เลี้ยงจะกินใบหม่อนเป็นอาหารเมื่อโตเต็มที่จะชักใยหุ้มดักแด่เพื่อฟักเป็นผีเสื้อ ซึ่งใยหุ้มดักแด่ก็คือรังไหมที่จะนำมาต้มเพื่อสาวเส้นใยออกมาทอผ้า

การปลูกหม่อนผลสด (มัลเบอร์รี่) และหม่อนใบ

หม่อน หรือ มัลเบอร์รี่ เป็นพืชที่จัดอยู่ในวงศ์ขนุน (MORACEAE) มีด้วยกัน ๒ ชนิด คือ หม่อนที่ปลูกเพื่อรับประทานผล (Black Mulberry, *Morus nigra* L.) หม่อนชนิดนี้ผลจะโตเป็นช่อ เมื่อสุกผลจะเป็นสีดำ มีรสเปรี้ยวอมหวาน นิยมนำมารับประทานสด คั้นน้ำ แปรรูปเป็นแยมและอื่นๆ ส่วนอีกชนิดคือ หม่อนที่ใช้ปลูกเพื่อการเลี้ยงไหมเป็นหลัก หรือที่เรียกว่า หม่อนใบ (White Mulberry, *Morus alba* Linn) หม่อนชนิดนี้จะมีใบใหญ่และออกใบมากใช้เป็นอาหารไหมได้ดี ส่วนผลจะออกเป็นช่อเล็ก เมื่อสุกแล้วจะมีรสเปรี้ยว ใช้รับประทานสดได้เช่นกัน แต่ไม่เป็นที่นิยม

หม่อน จัดเป็นไม้พุ่มขนาดกลางหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงประมาณ ๒.๕ เมตร สามารถปลูกได้ดีในดินเกือบทุกชนิด ในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำท่วมขัง มีการระบายน้ำดี มีหน้าดินลึก ดินไม่เป็นกรดหรือต่างมากเกินไป pH อยู่ระหว่าง ๖-๖.๕ การขยายพันธุ์ต้นหม่อนมักจะใช้วิธีการตอนกิ่ง สามารถขยายพันธุ์ได้ง่ายโตเร็ว เมื่อมีการตัดแต่งกิ่งจะทำให้ต้นหม่อนออกดอก และออกผลได้ดี สรรพคุณทางยาคือใบหม่อนมีรสจืดเย็น ต้มดื่มเป็นยาระงับประสาท แก้ไข้หวัด ตัวร้อน ขับลม ใช้ทำเป็นชา มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระแก้อาการปวดศีรษะ ขับเหงื่อ ผลหม่อนช่วยบำรุงหัวใจ ขับลมร้อน บรรเทาอาการกระหายน้ำ

งานหม่อนไหม ได้ดำเนินการเพาะชำพันธุ์หม่อนผลสด (มัดเบอร์รี่) และหม่อนใบ โดยผลิตและแจกจ่ายพันธุ์หม่อนผลสด และหม่อนใบให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ เพื่อปลูกเป็นอาชีพเสริมและสามารถพัฒนาต่อยอดสู่การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าได้

๑. กิจกรรมผลิตพันธุ์หม่อนเพื่อแจกจ่าย จำนวน ๑๑,๐๐๐ คู่

๑.๑ หม่อนใบ ๕,๐๐๐

๑.๒ หม่อนผล ๖,๐๐๐

งานหม่อนไหม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ดำเนินการผลิตพันธุ์หม่อน เพื่อแจกจ่ายให้เกษตรกร นักเรียน/นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่สนใจ โดยพันธุ์หม่อนที่แจกจ่ายมี ๒ สายพันธุ์ คือ หม่อนใบ และ หม่อนผลสด ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ได้ดำเนินการเพาะชำพันธุ์หม่อนใบ จำนวน ๕,๐๐๐ คู่ และ หม่อนผลสด จำนวน ๖,๐๐๐ คู่ โดยใช้กิ่งพันธุ์ดีในการขยายพันธุ์รวมทั้งสิ้น ๑๑,๐๐๐ คู่

๒. ร่วมกิจกรรมเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

งานชมศูนย์ศึกษา พัฒนาความรู้ ดุริยธรรมการ ครั้งที่ ๒๑

งานหม่อนไหม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ได้ดำเนินการจัดนิทรรศการ “เปิดบ้านพ่อ เรียนรู้สู่ความพอเพียง” ในงานชมศูนย์ศึกษา พัฒนาความรู้ ดุริยธรรมการ ครั้งที่ ๒๑ ภายใต้ชื่อ “หม่อนไหมสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์หม่อนไหม” และได้จัดทำการฝึกอบรมอาชีพเสริมรายได้สู่วิถีชีวิตที่ยั่งยืน จำนวน ๓ รุ่น รุ่นละ ๒๐ ราย ซึ่งผู้สนใจเข้าอบรมได้รับความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปหม่อนผลสด เช่น น้ำหม่อน และแยมหม่อน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าทางการเกษตร

